

2 Karaktärisering av kyrkoanläggningen

Forsa kyrka från sydväst. Foto: Anna Lindgren. Läns museet Gävleborg 2003.

2.1 Kyrkomiljön

Forsa kyrka är belägen vid Kyrksjöns västra sida i direkt anslutning till riksväg 84. Norr om kyrkan rinner Kyrkströmmen. Kyrkan med sitt högresta torn är väl synlig i Forsabygden. I anslutning till kyrkan finns den äldre prästgården från 1700-talet, den nuvarande prästgården som uppfördes år 1904, kyrkstallar, likvagnsbod, sockenmagasin och församlingshem som visar på vilken viktig centralplats området utgjort. Söder om kyrkan är den märkliga Gillestugan belägen, uppförd i en ovanlig stenkonstruktion. Kyrkomiljön är av riksintresse för kulturmiljövården (K202).

2.2 Kyrkan

Forsa kyrka uppfördes åren 1840-45 i nyklassicistisk stil efter ritningar utförda av Jacob Wilhelm Gerss. Dessa ritningar kom dock att förändras under arbetets gång under ledning av byggmästare Jacob Norin. De norra och östra väggarna samt sakristian från den medeltida kyrkan, som stått på samma plats, kom att ingå i den nya kyrkan.

Kyrkan består av ett rektangulärt långhus, sakristia i norr samt västtorn. Kyrkans nyklassicistiska exteriör är tidstypisk med vitputsade murar, kraftigt profilerad taklist och lisener. Fönsteröppningarna är rundbågiga på långskeppet och den östra gaveln medan den västra gaveln och tornet är försedda med runda fönster. Ovan portalerna och högst upp på den östra väggen är lunettfönster placerade. Det nyklassicistiska intrycket förstärks av tornets arkitektoniska element i form av kolonner och rundbågiga överliggare som omsluter tornluckorna samt

lanterninens frontoner åt de fyra väderstrecken där tympanon är dekorerat med solmotiv. Takfoten på tornet och lanterninen är utsmyckade med tandfriser. Sadeltaket över långskeppet är sedan 1965 täckt av ett kopparplåttak. Murarna är kalkavfärgade i en rent vit kulör, fönstren är målade med rödbrun linoljefärg och sockeln är ljusgrå.

Forsa kyrka, kyrkorummet mot öster. Foto: Anna Lindgren. Länsmuseet Gävleborg 2003.

Det ljusa och vida kyrkorummet har vitmålade väggar och tak. Ovan den profilerade taklisten formar sig ett stort trätunnvalv. Bänkinredningen, som är den ursprungliga, gjordes bekvämare vid ombyggnader 1936 och 1965. Trägolvet är oljat och täcks av gångmattor i mitt- och tvärgången. Altarväggen pryds av en monumental altartavla signerad Tor Hörlin år 1936. Tavlan ersatte en altarpupp från 1730-talet som finns bevarad i delar i kyrkan. Korbänkar är placerade på var sida om altarringen. Den rikt dekorerade predikstolen från 1840-talet, som utformats av konstnären Svante Albert Blombergsson från Söderhamn, fick sin plats på norra väggen 1936 då den flyttade från ovan altaret. Samma år försågs kyrkan med lampetter och ljuskronor formgivna av arkitekten Einar Lundberg. Från den äldre kyrkan finns en mängd inventarier, såsom altarskåp, träskulpturer, pyramider och epitafier, placerade i kyrkorummet. I vapenhuset och i kyrkstallarna finns gravhällar från 1600-talet.

Läktarorgelns fasad är pampigt utförd av bildhuggare H O Hofrén från Arbrå på 1850-talet. Bakom orgeln finns den äldre läktarbarriären samt en porträttsamling som innefattar 14 kungaporträtt från Gustav Vasa till Adolf Fredrik. Bänkinredningen på läktarens norra sida är intakt med undantag från att de två bakersta bänkarna är borttagna. På läktarens södra sida borttogs bänkarna då ett kontorsutrymme tillkom vid renoveringen 1988-90. Under läktaren byggdes konfirmandrum, förvaringsutrymmen och toaletter år 1965.

2.3 Gravkapellet

Gravkapellet är beläget väster om kyrkan med entrén i öster. Gravkapellet uppfördes år 1954 efter ritningar av Erik Fant. Byggnaden vilar på en grund av skiffer- och kalksten, är försedd med spritputs med släta omfattningar runt fönster, entréöppning och hörnkedjor och täcks av ett plåttak. Entréöppningen, som är indragen, bärs upp av två bastanta åttkantiga pelare av kalksten. Dörrpartiet är strikt utformat med en ståtlig portal och dörrblad med listverk. En dekorativ tandfris smyckar gavlarnas övre del. Fönstren är blyspröjsade och runda till formen på den norra sidan medan den södra uppvisar tre rundbågiga fönster och två runda. Invändigt är kapellet enkelt möblerat med lösa stolar och pryds av en altarmålning utförd av Gösta Bohm.

2.4 Kyrkogården

Kyrkogården omramades ursprungligen av en bogårdsmur. Enligt en uppgift från år 1709 var kyrkogården, som omslöt medeltidskyrkan, 60 meter lång och 50 meter bred. Kyrkogården har byggts ut i omgångar under 18- och 1900-talen. En urlund anlades år 1942 och en minneslund år 1977.

Kyrkogården omramas på den södra och västra sidan sedan år 1844 av ett dekorativt järnstaket som är uppsatt mellan stenstolpar, krönta av stenklot. Längs med riksväg 84 sträcker sig en björkrad. Kyrkogårdens norra och östra sida avgränsas av häckplanteringar. Entréerna till kyrkogården är belägna väster och söder om kyrkan. Lönnalléer sträcker sig i öst-västlig och nord-sydlig riktning på kyrkogården. Nordväst om kyrkan finns en grusrondell med ett kastanjeträd i mitten. Minneslunden, som avgränsas av tujor mot ån, är anlagd norr om kyrkan efter ritningar av Sven Fasth, Gävle.

Forsa kyrka från öster och den s.k. Herrskapskullen. Foto: Anna Lindgren. Läns museet Gävleborg 2003.

Öster om kyrkan finns påkostade sten- och gjutjärnsgravar med stenramar på den s.k. ”Herrskapskullen”. På kyrkogården finns många gjutjärnkors och hela kvarter med vita träkors. De flesta träkorsen tillkom under 1900-talets första decennier varav ett flertal under Spanska sjukan 1918-19. Utanför gravkapellet är en ekallé planterad i nord-sydlig riktning. Kyrkogården är i övrigt gräsbevuxen med raka gångar av grus i den östra och södra delen medan asfalterade gångar är dominerande i den västra delen.

2.5 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Kyrkan, kyrkogården, gravkapellet, prästgårdarna, kyrkstallarna, likvagnsboden, sockenmagasinet, föramlingshemmet och Gillestugan utgör en samlad kulturmiljö med rötter i medeltiden. Den vita klassicistiska kyrkan med sitt högresta torn, vida synligt i Forsabygden, har intakt exteriör med undantag för koppartaket och de igensatta fönstren på den östra sidan. Kyrkorummet präglas av den vita interiören och det flödiga ljusinsläppet tillsammans med de medeltida inventarierna och den fasta inredningens distinkta färgsättning. Långhuset ger ett homogent intryck där bänkinredningen utgör en viktig bas för rummets fina proportioner.

På kyrkogården finns många äldre gravvårdar av högeståndskaraktär och vita träkors som utgör en viktig del av kulturmiljön. Trädplanteringarna, med rötter i 1700-talet, och järnstaketet är karaktäristiska delar i kyrkogården. De gräsbevuxna ytorna kontrasterar fint mot grusgångarna. Asfaltgångar från senare tid utgör däremot ett främmande inslag i kyrkogårdsmiljön. Gravkapellet, som är av hög arkitektonisk kvalitet, är anpassat till sin miljö och underordnar sig kyrkan.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrka och kyrkomiljö:

- samtliga äldre byggnader som ingår i kyrkomiljön är viktiga för förståelsen av ett sockencentrum,
- kyrkogården karaktäriseras av påkostade gravvårdar, enkla träkors, järnstaket och trädplanteringar,
- gravkapellets tidstypiska och historicerande arkitektur,
- kyrkobyggnaden med sin välbevarade exteriör med uttrycksfulla arkitektoniska element,
- kyrkorummets ljusa väggar och trätunnvalv med dess fasta inredning och stora samling av äldre inventarier.

2.6 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Burén af, Benedicte: *Forsa kyrka*. Strängnäs 1978

Hudiksvallsposten 15/12 1936

Gustavsson, Gereon mfl: *Kyrkorna I Forsa och Högs församlingar*. Vasa 2000

Karlsson, Jan: *Rapport över upprustning/ombyggnad av Forsa kyrka*.

Länsmuseet Gävleborg 1991

Länsmuseet Gävleborg: Ärendearkivet

Länsmuseet Gävleborg: Topografiska arkivet

Länstyrelsen Gävleborg: Kulturmiljöenhetens arkiv

Olsson, Anna: *Forsa kyrka. Antikvarisk kontroll vid fasadrenovering*.

Länsmuseet Gävleborg 1999

Riksantikvarieämbetet: Antikvariskt-Topografiska Arkivet
Riksantikvarieämbetet: Byggnadsregistret
Riksintressen i Hudiksvalls kommun. Rapport 1996:4. Kulturmiljöfunktionen,
Länstyrelsen Gävleborg

Inventeringsdatum: 2003-06-12

Inventerare: Anna Lindgren

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anna Lindgren

Rapportsammanställning: Anna Lindgren